

2. **Войнаренко М. П.** Кластерні моделі об'єднання підприємницьких структур у туристичній галузі та сфері розваг // Вісник ДІТБ. – 2007. – №11. – С. 17-18.
3. Географія Херсонщини: Навчальний посібник / Під ред. І. О. Пилипенка, Д. С. Пальчикової. – Херсон., 2007. – С. 166-165.
4. **Игнатенко А. Н.** Рекреационные территориальные системы: научные основы развития и функционирования. – К., 1989. – 120 с.
5. **Коржунова Н. О.** Курортно-рекреаційне господарство Причорномор'я // Економіка України. – 1999. – № 2. – С. 76.
6. **Мацола В. І.** Рекреаційно-туристичний комплекс України. – Л., 1997. – С. 51–60.
7. Санаторно-курортне лікування та туризм в Херсонській області // Статистичний щорічник Херсонської області за 2005 р. – Херсон, 2006. – 515 с.
8. **Стафійчук В. І.** Рекреологія: Навчальний посібник. – К, 2006. – 245 с.

Надійшла до редколегії 17.12.07

УДК 528.94

Н. М. Дук, І. В. Лобанова

Дніпропетровський національний університет

ОЦІНКА І КАРТОГРАФУВАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Викладено досвід оцінки й картографування регіональної туристсько-рекреаційного потенціалу на прикладі Дніпропетровської і Львівської областей.

Актуальність та стан проблеми дослідження. Тенденція зростаючого інтересу до туристичної індустрії спостерігається у всьому світі. За останні десятиріччя ця галузь економіки отримала значний розвиток не лише на світовій арені, але й в Україні, стаючи наймасовішим та найпопулярнішим соціально-економічним явищем. Туризм є одним з провідних, високорентабельних і найбільш динамічних секторів економіки, що забезпечує десятку частину світового валового національного продукту. За оцінками ВТО за останні двадцять років середньорічні темпи зростання міжнародного туризму складають понад 5%, а середньорічні темпи зростання валютних надходжень від міжнародного туризму – 14% [2–4].

Більшість науковців та практиків наголошує на пріоритетному розвитку туризму в Україні [1–4 та ін.], оскільки він є джерелом валютних надходжень для країни, призводить до збільшення зайнятості всередині країни, розширює внесок до платіжного балансу і ВВП країни, сприяє диверсифікації економіки, росту зайнятості та доходів населення, зайнятого у сфері туризму і суміжних галузях, підвищенню добробуту нації. Таким чином, туризм може стати важливим елементом «економіки сталого розвитку», яка передбачає збалансування соціальних, економічних та екологічних факторів розвитку країни на її регіонів.

Україна має для цього всі необхідні умови і фактори та значні рекреаційні ресурси (насамперед різноманітні природні та історико-культурні ресурси, як визначальні фактори організації туристсько-рекреаційної діяльності), важливим є вигідне географічне розташування країни (транзитне положення на перетині європейських транспортних коридорів, територіальна близькість до основних генераторів

туристичних потоків з Європи, наявність прямого транспортного зв'язку практично з усіма регіонами світу). Особливим стимулом для розвитку туристичної галузі є заплановане проведення в Україні й Польщі європейського чемпіонату з футболу.

Оцінка ресурсів, умов та факторів розвитку рекреаційної діяльності – це важлива географічна проблема, якої стосуються [1; 4; 5; 7]. Однак, детальне вивчення ресурсної бази на регіональному рівні, особливо у старопромислових районах є недостатнім. Тому комплексні наукові дослідження в різних регіонах на предмет визначення та оцінки природних, природно-антропогенних та антропогенних об'єктів як складових рекреаційного потенціалу території є актуальними та важливими для розвитку туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з вищесказаного, нами проведено порівняльний аналіз й оцінку туристсько-рекреаційного потенціалу Дніпропетровської та Львівської областей. Такий вибір обумовлений, по-перше, значною відмінністю цих регіонів як за природними, так і за історико-економічними умовами розвитку, зокрема, і у плані розвитку туристичної галузі. Окрім того, в Львові і Дніпропетровську планується проведення матчів європейського футбольного чемпіонату, а відтак вони мають стати центрами спортивного і розважального туризму європейського рівня.

На підготовчому етапі відбувся збір інформації з різних джерел про туристсько-рекреаційні об'єкти зазначених областей, як основної складової рекреаційних ресурсів. Під останніми розуміються «компоненти природного середовища і феномени (об'єкти, явища) соціокультурного характеру, які, завдяки певним властивостям, можуть використовуватись для рекреаційної діяльності» [8]. Подальша систематизація інформації супроводжувалась упорядкуванням даних у своєрідні реєстри туристсько-рекреаційного фонду та формуванням відповідної бази даних з використанням табличного процесору Excel.

До бази даних увійшло близько восьмисот рекреаційних об'єктів Дніпропетровської області та більше півтори тисячі Львівської. По кожному об'єкту включена така обов'язкова інформація: найменування, вид об'єкта (пам'ятка архітектурна, археологічна, садово-паркового мистецтва, заповідник, музей тощо), місце розташування (населений пункт, адміністративний район), значення (міжнародне, національне, місцеве), датування, використання, інші довідкові відомості.

На основі створеної бази даних побудована серія мережних карт Дніпропетровської та Львівської областей у системі MapInfo, де показано всі туристсько-рекреаційні об'єкти, внесені до бази даних (рис. 1).

Наступним етапом здійснена бальна оцінка туристсько-рекреаційного потенціалу, що спирається на методичні засади оцінювання об'єктів туристсько-рекреаційного потенціалу, викладені в [1; 4; 6; 7], і включає аналіз просторових особливостей розташування туристсько-рекреаційних об'єктів, їхня кількість та значення. У підсумку розраховано туристсько-рекреаційний потенціал кожного адміністративного району, а також областей у цілому.

Результат оцінки представлено серією оціночних карт, що відображають величину та структуру рекреаційного потенціалу адміністративних районів (рис. 2).

За розрахунками потенціалу в Дніпропетровській області максимальне значення потенціалу дорівнює 369 балам (Дніпропетровський район з обласним центром включно), мінімальне – 6 балів (Софіївський район), середнє становить 50 балів (Магдалинівський район). У Львівській області максимальним потенці-

алом виділяється звичайно Львів та передмістя (939 балів), мінімальним – Радехівський район (17 балів), середнім – 118 балів – Дрогобицький.

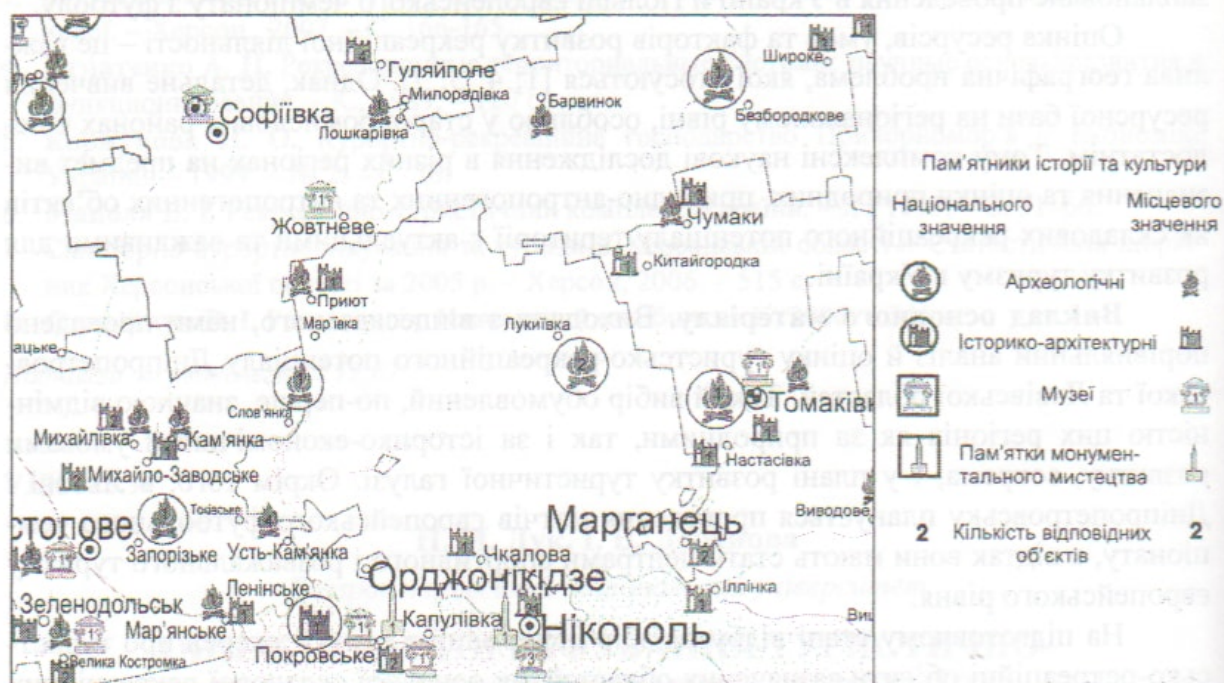

Рис. 1. Фрагмент мережної карти пам'яток історії та культури Дніпропетровської області

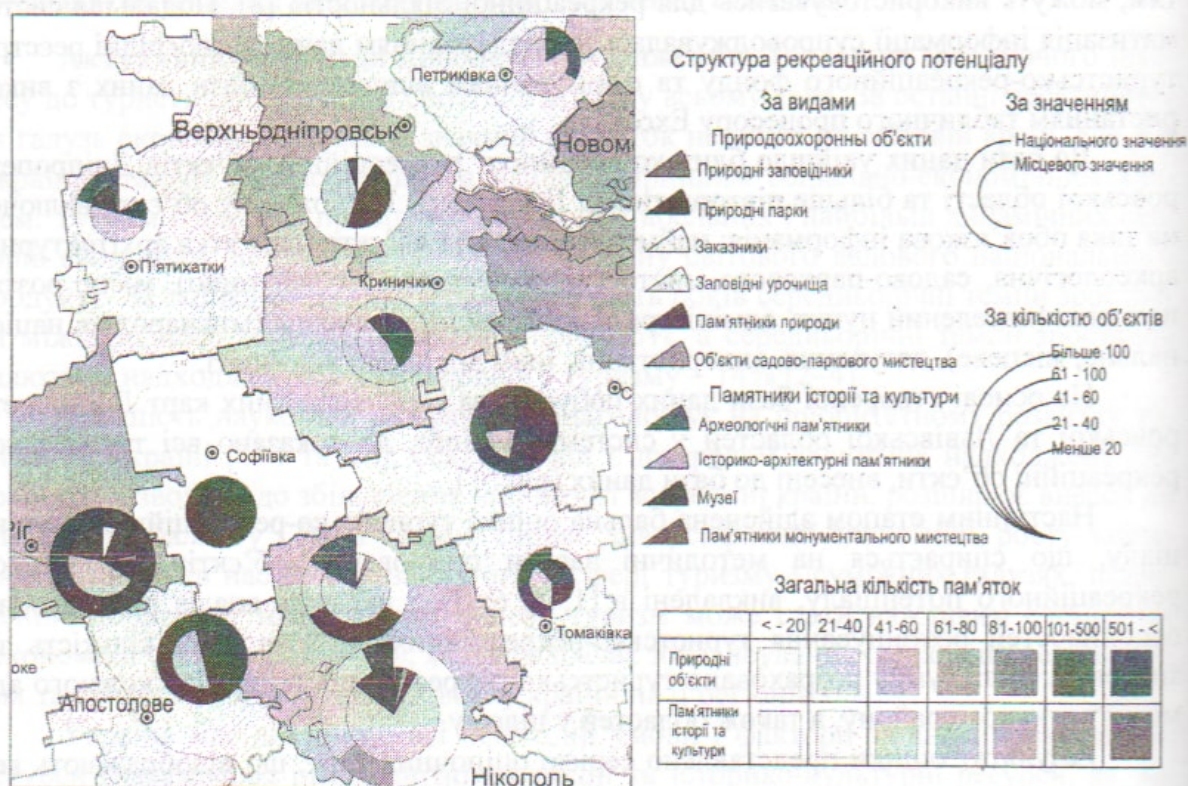

Рис. 2. Фрагмент оціночної карти рекреаційного туристсько-потенціалу Дніпропетровської області

Як свідчать розрахунки, туристсько-рекреаційний потенціал Львівської області значно вищий, ніж Дніпропетровської, перш за все, за рахунок природних рекреаційних ресурсів Карпат (наявність великої кількості цінних мінеральних вод,

мальовничих гірсько-долинних ландшафтів, природоохоронних об'єктів тощо). Таке переважає в Львівській області над Дніпропетровською є наслідком значних відмін не лише у природних умовах (геологічна будова та рельєф, клімат, річкова мережа, різновиди природних зон та висотних поясів тощо), а й в особливостях історичного розвитку. Окрім того, Дніпропетровська область – це дуже потужний промисловий регіон, що призвело до значних змін природного середовища, погіршення екологічних умов. Слід відзначити також різний ступінь залучення в туристичній діяльності природних та історико-культурних об'єктів регіонів. Усе це обумовило відміни у видах в'їзного туризму, що переважають у кожному регіоні. Для Львівської області більш характерними є спортивно-оздоровчий, пізнавальний, етнографічний, зелений туризм, у Дніпропетровській – діловий, пізнавальний, розважальний.

Спільним для областей є те, що туристсько-рекреаційний потенціал має значні територіальні відмінності: осередками історико-культурного фонду, а отже і основними туристсько-екскурсійними центрами виступають великі міста, а їхня найменша кількість знаходиться у периферійних районах. Природні рекреаційні об'єкти зосереджені переважно в зонах найбільшого розчленування рельєфу, контрастних крайових зонах та долинах річок.

Тенденцією останніх років в обох областях стало формування індустрії розваг. Так, у Дніпропетровську функціонує мережа ігрових клубів, боулінг-центрів, спортивних та концертних комплексів, де проводяться фестивалі, форуми, конгреси, змагання, інші масові заходи національного та міжнародного рівня, які приваблюють туристів. Почав діяти центр зимового відпочинку, що включає штучні гірськолижні траси, каток, пункти прокату спорядження, комплекс установ громадського харчування, ін. У рамках підготовки до європейського чемпіонату з футболу відбувається реконструювання, модернізація існуючих та спорудження нових спортивних об'єктів та туристичної інфраструктури. Однак, створення такого роду об'єктів здійснюється також переважно у великих містах, які вже володіють значним рекреаційним потенціалом. Недостатньо залучаються до туристичної діяльності, зокрема, проведення етнічних фестивалів, конгресів тощо, такі осередки української культури, традицій та ремесел Придніпров'я як Петриківка, Царичанка та ін.

У результаті проведених досліджень можна зробити такі **висновки**:

– Туризм є однією з перспективних галузей української економіки. Важливою умовою реалізації такої перспективи є вивчення, облік та оцінка рекреаційного потенціалу регіонів на основі геоінформаційних і картографічних методів.

– У центральних та східних регіонах, що мають середній по країні рівень рекреаційного потенціалу, актуальним є прискорене формування індустрії розважального туризму в комплексі з оздоровчим, пізнавальним, діловим, науковим та іншими видами. Таке поєднання за умови активної рекламної діяльності, підвищення якості, розширення асортименту та поліпшення умов обслуговування туристів сприятиме підвищенню туристичної привабливості цих регіонів, їхньому соціально-економічному розвитку, а також дозволить знизити антропогенний тиск на природне середовище, яке здійснюється провідними на даний момент галузями промисловості, такими як видобувна, металургійна та ін.

Бібліографічні посилання

1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія. – К., 2001. – 395 с.

2. **Виноградська А.** Розвиток українського туристичного бізнесу // Економіка. Фінанси. Право. 2000. – №5. – С. 13–18.
3. **Горбылева З. М.** Экономика туризма. – М., 2004. – 321 с.
4. **Любіцева О. О.** Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) – 2-е вид. перероб. та доп. – К., 2003. – 436 с.
5. **Мироненко Н. С.** Рекреационная география / Н. С. Мироненко, И. Т. Твердохлебов. – М., 1981. – 216 с.
6. **Мухина Л. И.** Принципы и методы оценки природных комплексов. – М., 1973. – 94 с.
7. **Руденко В. П.** Географія природно-ресурсного потенціалу України. – Л., 1993. – 568 с.
8. **Топчів О. Г.** Основи суспільної географії. – О., 2002. – 354 с.

Надійшла до редколегії 07.12.07

УДК 911.3 : 364.22 (477.61)

І. Г. Мельник, Н. С. Гаєвська

Луганський національний педагогічний університет ім. Тараса Шевченка

ЕКОНОМІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ФОРМУВАННЯ БІДНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Проаналізовано економічну складову формування високого рівня бідності населення Луганської області. Розглянуто вплив галузевої структури господарства регіону, умов зайнятості на рівень доходів населення.

Актуальність теми дослідження. Бідність – ганебне соціально-економічне явище, що має розповсюдження в усьому світовому економічному просторі. Кожна держава дбає про добробут населення й прагне ліквідувати будь-які прояви бідності. В Україні, за роки її існування як незалежної держави, бідність стала проблемою загальнонаціонального рівня і потребує негайного її розв'язання, про що свідчить розробка та затвердження в 2004 р. Стратегії подолання бідності [1].

Важливість дослідження проблеми бідності полягає в тому, що вона (бідність) має вплив на різні сфери життєдіяльності суспільства: веде до зростання соціального протистояння й дестабілізує політичну обстановку в країні та її регіонах, спричиняє негативний розвиток демографічних процесів; погіршує стан здоров'я нації; знижує загальний рівень освіти населення (особливо в умовах комерціалізації системи навчання), а також обмежує можливості підвищення рівня кваліфікації і перенавчання працюючих, що, у свою чергу, гальмує загальний економічний розвиток країни, особливо в умовах її трансформації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Бідність – проблема міждисциплінарного рівня, тому нею займаються багато вітчизняних і зарубіжних учених – соціологів, економістів, політологів, демографів та ін. Значний внесок у дослідження проблеми бідності зробили С.Григорович, А.Колот, Е. Лібанова, В. Мандибура, Л.Мігранова, Л. Ньорс, Н. Рімашевська, М. Соколик, В. Харченко, О. Хомра, Т. Хупергарднер та інші. Автори розглядають широке коло питань, що стосуються визначення бідності, методики вимірювання й оцінки її рівня, аналізу факторів і територіальної диференціації масштабів бідності в країні, розробки програми бо-